

Novi kazenskoopravni predpisi o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije.

Dr. Metod Dolenc.

I. Po predlogu ministra za socialno politiko dr. G. Žerjava je bil na podlagi čl. 50. Vidovd. ustave 30. decembra 1920 izdan „Zakon o pobijanju draginje življenjskih potrebščin in brezvestne špekulacije“. Prav za prav je bila to od zakonodajnega odbora narodne skupščine razširjena redakcija uredbe, ki je izšla o istem predmetu 27. junija 1921 na pobudo ministra dr. V. Kukovca. Navedeni zakon je obveljal tudi še po uveljavljanju kazenskega zakonika z dne 27. januarja 1929 in se je v praksi prilično dostikrat uporabljal. Glavni njegov cilj se spozna iz naslova, povod pa je dala divja špekulacija, ki se je polastila zlasti trgovanja z življenjskimi potrebščinami v gospodarski krizi, nastopivši prva leta po končani svetovni vojni. Bogati so hoteli postati še bogatejši, to pa — na račun tistih, ki so bili itak reveži.

Letos pa, ko se je vnela nova vojna v Srednji Evropi, se pojavljajo pri izvestnih ljudeh zopet skomine, da bi izkoristili preteče gospodarske težave; zato je ministrski svet po predlogu ministra za socialno politiko dr. Sr. Budisavljevića na podlagi § 113 finančnega zakona za l. 1939/40 predpisal novo „uredbo o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije“ (—dodatek „življenjskih potrebščin“ je izpal! —) z dne 20. septembra 1939. Citirani § 113 dovoljuje, da ministrski svet izdaja uredbe z zakonito močjo v svrhu, da se uravnavajo in olajšajo gospodarske prilike. Njena veljavnost je odrejena z dnem razglasitve v Sl. N., t. j. 25. septembra 1939. Vse, kar ni v soglasju s predpisi predmetne uredbe, je z omenjenim dnem izgubilo svojo veljavnost. Le za Hrvatsko se to prereka, ker ima sedaj svojo posebno socialno zakonodajo.

Ta uredba je dobila v primeri s prejšnjim zakonom nekoliko novih določb, nekatere prejšnje pa so bile spremenjene. Naj si te nove določbe pobliže ogledamo pod vidikom ostalih predpisov kazenskoopravne zakonodaje.

II. Zakon z dne 30. decembra 1920, ki se imenuje po svojem avtorju v praksi „lex Žerjav“ (l. Žer.), je bil izdan časovno pred, danes veljajoča uredba, ki jo hočemo imenovati lex Budisavljević (l. Bud.), pa po razglasitvi za vso državo veljajočega kz. in kp. To ni brez po-

mena: Obe, l. Žer. in l. Bud., spadata v vrsto kazenskopravnih zakonov; saj je v obeh dosti kazenskopravnih sankcij. Kot takšna pa sta po terminologiji našega § 13 kz., „posebna zakona“, po terminologiji v teoriji „stranska zakona“. Spričo tega je nujna potreba, da določimo, kateri predpisi iz občega dela kz. naj veljajo za uporabo določb l. Bud. Po besedilu § 13 kz. se predpisi iz občega dela kz. na njo ne bi smeli uporabljati. Tudi v uvodnem zakonu h kz. in kp. z dne 16. februarja 1929 ne najdemo nobene določbe, ki bi kazala na možnost, točno določiti po vsebini in obsegu, kateri predpisi občega značaja naj se uporabljajo za to odredbo. Čl. 6, odst. 2. ukz., je kot argumentum a contrario potrditev našega nazora. To bi pa bilo sedaj, po izdaji kz., razstališče zakonodajne tehnike pač na mestu, dočim ob izdaji l. Žer. to še niti mogoče ni bilo.

Kajpada vsebuje l. Bud., ker se je držala kolikor mogoče institucij l. Žer., nekatere določbe, ki se ne dajo drugače razumeti nego samo po pravilih občega dela kz.: druge pa segajo precej preko le-teh. Samo s pomočjo občega dela kz. se dajo n. pr. razbrati pojmi: „kazen zapora“, „denarna kazen“, „povratek“, „zastaranje kaznivosti“, pa tudi „izvršljivost kazni“. Pojemovno različno kot v občem delu kz. pa so uporabljene institucije ali odredbe „prestopok, prekršek“, „pogojna kazen“ (ne: obsodba!), „zaplenitev“ in „odvzem“ blaga. Mnogo institucij, ki jih praktično sodstvo mora imeti, pa niti v l. Žer., niti v l. Bud. ni definiranih, so pa brez dvoma zamišljene kot naprave vedno enotnega značaja. Semkaj spada n. pr. dejstvo krivde, ki naj bi bilo izraženo v izvestnih oblikah, namreč naklepa, namere ali malomarnosti, ali pa je po pravilih kz. ni.

Iz postopnika za kazenske stvari imamo izraze za službene posle sodišč, ki se takisto ne opredeljujejo, pač pa kot znani predpostavljajo, n. pr. „predhodne poizvedbe“ (? petrefakt iz avstrijskega kpr.), preiskavanje, raspravljanje, sojenje, priziv zoper sodbe i. dr. Kje je ključ, da rešimo vprašanje, po katerih določbah splošnega značaja naj se presoja vse to, kar smo ravnokar navajali?

Odgovor na to more biti le ta, da naj se presojajo prav vsa vprašanja, bilo iz materialnega, bilo iz formalnega kazenskega prava, po občin predpisih kz., čeprav odreja njegov § 13 — nasprotno, toda iz vzeta so tista, za katera „posebni zakon“ (tu l. Bud.) sam odreja nekaj drugega. To se mora nujno sklepati iz določbe § 1 kp. Ta pravi, da se sme za kazniva dejanja po občem kazen-

skem zakoniku kakor tudi po posebnih zakonih izreči kazen samo po pristojnem sodišču na podlagi sodnega postopka, uvedenega in izvedenega po kp. Ker pa kp. upošteva vse institucije brez izjeme samo tako, kakor so v občem delu kz. označene, more biti logični sklep samo ta: Kar se sodi pred rednimi sodišči, vse to mora biti presojevano po pravilih občega dela kz., razen če obstojajo v konkretnem primeru posebni predpisi posebnega (stranskega) zakona v smislu § 15 kz.

Poglejmo, kaj naj velja v l. Bud. za institucije iz občega dela kz.; kaj je v njej na poseben način urejeno; slednjič, kaj je po njej od uporabe izrečno ali morda le natihoma izključeno.

III. Razdelitev kaznivih dejanj na prestopke in prekrške je podlaga za določitev pristojnosti. Toda ta opredelitev v l. Bud. ni popolnoma taka kot v ostalem kazenskem pravu. V le-tem so prestopki kazniva dejanja, za katera je zagrožena kazen strogega zapore ali denarne kazni, a od njih spadajo v pristojnost okrajnih sodišč kazniva dejanja z zagroženimi kaznimi do 1 leta na prostosti (plus morda še denarna kazen); pred okrajna sodišča pa spadajo kot prekrški pri nas tista kazniva dejanja, za katera je zagrožena kazen zapore od 1 dne do 1 meseca (plus morda še denarna kazen). Lex Bud. pa se je poslužila kot glavnih kazni na prostosti samo zapore in pa denarne kazni ter odredila, da so prekrški tista dejanja, za katera je predpisana kazen zapore do 30 dni in denarna kazen do 5000 din; ti prekrški pa ne spadajo pred okrajna sodišča, ampak pred občia upravna oblastva prve stopnje. Vsa ostala kazniva dejanja, ki so prestopki, pa so po l. Bud. glede kompetence za pripravljalno postopanje drugače urejena nego prestopki po kz.; pripravljalno postopanje naj spada pred občia upravna oblastvo prve stopnje, sodijo pa naj okrajna sodišča.

Ker ne navaja l. Bud. pri nobeni kazni najmanjšnine, nastane vprašanje, ali sme sodnik za prestopke po tej uredbi izreči brez uporabe kakšnih olajšujočih okolišnosti kazen zapore **izpod** enega tedna, odnosno denarno kazen **izpod** 25 din (gl. §§ 39, 42 kz.). Na prvi mah bi rekli, da kazenske določbe l. Bud. slone na določbah občega dela kz.; torej naj se uporabljajo v tem pogledu predpisi §§ 71 našl. kz. V resnici pa ne smemo prezreti: na eni strani, da prinaša l. Bud. glede izrekanja zaporne kazni vendar tudi

svoje posebne predpise (pogojnih kazni ni, zaporne kazni se ne smejo nikdar spremeniti v denarne; denarne kazni pa se smejo samo ob neizterljivosti spremeniti v zapor), na drugi strani pa, da zagroža l. Bud. brez izjeme kumulativno kazen na prostosti in v denarju, da pa te kumulativne kazni obravnava pri prestopkih kakor tudi pri prekrških popolnoma enako. Ko pa za prekrške, ki pridejo pred upravna oblastva, določbe §§ 39 in 42 kp. ne morejo veljati, moramo reči, da te veljavnosti zakonodavec ni predvideval. Zato pravimo, da sme sodišče iti pod najmanjšnino, tudi če ni olajšilnih okolnosti. Ta solucija ustreza tudi splošnemu načelu „in dubio mitius“, če bi ostalo še kaj dvoma o tem; saj je naše tolmačenje milejše. Sklicevanje na analogijo z določbami v kz. po samem § 1 kz., ni dopustno, ker gre vprav za vprašanje, kako se naj kazni izrekajo.

Izpod enega celega dne zapora pa sodnik ne sme izreči. Saj l. Bud. govori vedno le o dnevih, a ne tudi o delih dni; pa tudi predpisi za izvrševanje kazni na prostosti ne dovoljujejo kaznovanja v smislu stare avstrijske prakse (§ 260 avstr. kz.) po urah.

IV. Pravilo, da se kaznuje samo, če je krivda obdolžencu od obtožitelja dokazana, je bilo v uredbi „lex Kukovec“ še polno upoštevano. V l. Žer. se je toliko premaknilo, da je jamčil lastnik podjetja za denarne kazni, na katere je bil obsojen zastopnik ali uslužbenec podjetja radi kaznivih dejanj iz tega zakona, solidarno z obsojencem. Po l. Bud. pa je pravilo, da se ne kaznuje, če ni krivde, ostalo le še načeloma v veljavnosti. Dobilo je namreč več izjem: Fizična oseba kot lastnik podjetja (obrata) odgovarja (torej se kaznuje po predpisih tega posebnega zakona!), če ne dokaže, da je storil dejanje iz l. Bud. njegov nameščenec brez njegove vednosti ali naknadne odobritve. Dokazno breme je obrnjeno! Če tega ne dokaže, odgovarja vendarle sam, čeprav brez krivde; ta se presumira. Če to dokaže, odgovarja sicer neposredni storilec sam v pogledu kazni na prostosti in v denarju, ali za kazen v denarju, ki se vedno izreče, jamči solidarno lastnik podjetja, tudi če se mu je omenjeni dokaz posrečil in če denarna kazen pri nameščencu ni neizterljiva.

Pri pravni osebi odgovarja vodja poslov, če ne dokaže, da je bilo dejanje storjeno brez njegove vednosti. Če to dokaže, odgovarja pravi storilec. Če tega dokaza ne doprinese, odgovarja vodja poslov sam; to se pravi, on bo kaznovan, ker ni dokazal, kar se zahteva. Pa tudi, če se ka-

znuje pravi storilec, ne jamči za kazen v denarju vodja poslov, ampak pravna oseba solidarno z obsojencem, ne da bi se šele postavljalo vprašanje o izterljivosti ali neziterljivosti.

V. Kakor rečeno, razen ravnokar obravnavanih izjem, velja načelo krivde kot pogoja za kaznivost. Da mora biti storilec vračunljiva oseba, je jasno. Ni pa tako jasno, kako se naj postopa pri zmanjšani vračunljivosti. O tem spregovorimo še zdolej v poglavju o odmeri kazni.

O krivdnih oblikah ni niti v l. Žer. niti v l. Bud. naravnost nobenega govora. To vprašanje pa je zelo važno.

Predvsem ugotavljamo, da so vsi delikti, ki se sodijo iz l. Bud. po rednih sodiščih, vseskozi takšni, da se preganjajo po službeni dolžnosti, čeprav naj se prijave o deliktih ne vlagajo neposredno pri sodiščih ali državnih tožilstvih. Te prijave niso predlogi oškodovancev (§ 85 kz.), niti ne zasebne tožbe (§ 86 kz.). Če tega zakon izrečno ne predpisuje, tudi veljati ne sme!

Vsi delikti, ki spadajo „glede sojenja“ pred redna sodišča, namreč po čl. 2, 3, 5, 7, 9, 11 l. Bud., so prestopki. Po splošnih načelih kz. se kaznuje malomarnost pri prestopkih edino le, če je ta krivdna oblika v dejanskem stanju delikta izrečno kot pogoj kaznivosti ustanovljena. Takisto se poskus dejanja, ki je le prestopok, kaznuje samo tedaj, če je to izrečno za dejanski stan navedeno. Takšne navedbe pa, bilo o malomarnosti storilca, bilo o poskusu dejanja, ne najdemo niti v l. Žer. niti v l. Bud. Torej se delikti iz l. Bud. ob poskusu ne kaznujejo: takisto ne, če so iz malomarnosti storjeni: Tako moramo sklepati spričo naših gorejšnjih izvajanj, da velja in casibus non exceptis — praviloma obči del kz.

Resnica pa je, da so nekatera kazniva dejanja v l. Bud. po svojem dejanskem stanju v pogledu uspevka zenačena z drugimi, pri katerih mora priti do izvršitve uspevka, dasi še niso uspevka dosegla. Tu moramo misliti, da je zakonodavec pripravljala dejanja kriminiziral in penaliziral kot delicta sui generis (§ 53 kz.) N. pr. kopičenje čl. 2, odst. 2) se pričinja zadosti časa prej, nego je prišlo do takšne zaloge, ki daje nesorazmerno visoke gospodarske dobičke. Postopek, ki povzroča povišanje cen, ni enkratno dejanje, ampak veriga dejanj, ki segajo v pretekli čas, ko se je povišanje kot uspevek začelo (čl. 2, odst. 3.). Dogovarjanje cen se prične že prej in traja več časa pred sklepom pogodbe (čl. 5, odst. 1.). V vseh teh in še drugih primerih gre za delovanje storilca,

ki še ne dosega nameravanega uspevka, pa je vendarle kaznivo, seveda kot *delictum sui generis*: Priprava je že izvršen dejanski stan.

Ugotovili smo, da je samo naklep (*dolus*) osnovna krivdna oblika, ki se sme kaznovati pri storilcu, če ne spada pod izjemne primere čl. 15, o katerih je bilo pod IV. že govora. Tudi to, da predpisuje l. Bud. v čl. 14 posebno sankcijo za povratak k prestopku po čl. 2 do 9, kaže jasno, da gre pri vseh teh deliktih za določno obliko storitve, saj povratak h kulpoznemu deliktu idejno v našem kazenskem pravu ni mogoče. Izostal je dostavek o povratku pri prestopku po čl. 11 (povišanje najemnine) le zato, ker tu ne gre za blago, ki bi moglo zapasti. V nekaterih primerih po čl. 2 do 9 pa je dejanski stan opisan s finalnimi stavki, v katerih tiči pravi značaj storitve in brez katerega ni kaznivosti. V teh primerih moramo v smislu terminologije kz. govoriti, da postavlja zakonodavec zahtevo, da vključuje naklep namero, ali pa kaznivosti ni. Takšen primer vidimo v čl. 2, št. 2.: Kopičevanje se mora izvajati zato, da bi se življenjske potrebščine vzele iz prometa in s tem povečala njihova cena.* Kdor kopiči zaskrbljen, da bi njegovi rodbini zmanjkalo živeža, ni kazniv. Omejevanje proizvodnje, sploh vsi „postopki“ (zelo ohlapno!) v čl. 2, odst. 3., se morajo vršiti v nameri, da se neopravičeno povišajo cene; če se to zgodi n. pr. le zbog nedostajanja surovin in pod., ni kaznivosti. Po čl. 3 je le tista preprodaja kriminalizirana, ki se izvaja v nameri podraženja blaga. V čl. 5, odst. 1., moramo celó po samem tolmačenju *rationis legis* ugotoviti, da gre za dogovarjanje v i š j i h cen, ne pa pravih ali še nižjih, nego bi bile trgovsko upravičene (čl. 8).

VI. Kdo je kazniv in kako, o tem l. Bud. v pogledu na problem o s e b n e o d g o v o r n o s t i ne govori. Z ozirom na naša izvajanja o pomenu § 1 kp. za določitev obvezne uporabe splošnih predpisov (zg. II) moramo priti do sledečih sklepov: Otroci (§ 14, št. 1 kz.) tudi po l. Bud. niso kaznivi, pač pa mlajši maloletniki. V dobi starosti od dovršenega 14. do dovršenega 17. leta se že lahko pripeti, da se

* Po oddaji rokopisa je izšlo „Navodilo glede kopičenja blaga po uredbi o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije“ iz ministrstva za trgovino in industrijo in pa za socialno politiko in narodno zdravje z dne 12. okt. 1959. To se z našimi izvajanjem krije. Minister za socialno politiko pa je izdal posebno pojasnilo z dne 11. okt. 1959, zakaj so bila zdravila v lekarnah izvzeta od uporabe predpisov uredbe z dne 20. sept. 1959. Besedilo obeh je tiskano v Sl. L. kos 87. z dne 1. novembra 1959.

greši zoper predpise tega zakona. Kako naj se takšni mlajši maloletniki v teh primerih kaznujejo?

L. Bud. misli očitno samo na tiste osebe, ki so kot odrasle kaznive. Na mlajše maloletnike ni mislila, sicer ne bi izrekla v čl. 25, da prenehajo veljati „vsi ostali predpisi, ki določbam te uredbe nasprotujejo“. To bi ne bila samo derogacija, ampak specialno negacija tiste odgovornosti mlajših maloletnikov, ki je usvojena generalno v sodobnem kazenskem pravu vse Evrope. Namena, ukiniti predpise glede odgovornosti mlajših maloletnikov, zakonodavec ni imel, niti ne bi mogel resno imeti.

Če je določil, da se zaporne kazni, izrečene po tej uredbi, ne morejo (prav: ne smejo!) spremeniti v denarne; če je odredil, da se ne morejo izrekati pogojne kazni, vse to ne daje možnosti, da bi zakonodavcu imputirali, naj se ti predpisi uporabljajo tudi pri mlajših maloletnikih. Prava rešitev problema more biti samo ta, da naj se določa osebna odgovornost mlajših maloletnikov po določbah §§ 26 do 28 kz., pokorijo naj se pa po določbah § 435 nasl. kp. Po vsem tem, pa sploh ne pride do izrekanja kazni niti na prostosti niti v denarju, torej tudi ne do vprašanja o dopustnosti pogojne „kazni“. Pač pa ni zapreke, da se odredi zoper mlajšega maloletnika odpust na preskušnjo v smislu § 435 kp., seveda kot vzgojna odredba.

VII. O očuvalnih odredbah l. Bud. izrečno ne govori. Pač pa se omenja v čl. 15 „prepoved poslovanja, začasno ali za vselej“; v čl. 14, odst. 1., „začasno zaplenitev blaga“, v čl. 14, odst. 2., „odvzem blaga“, ki je lahko fakultativen ali obligatoren. Po namerah zakonodavca treba soditi, da gre v prvem primeru za preparatorični čin v pripravljalnem postopku; zanj postavlja normo, da ga izvršuje obče upravno oblastvo prve stopnje ali drž. krajevna policija v svojem področju; upravičenost tega čina pa presoja, v vsakem primeru, tudi če gre za prekrške, na pritožbo okrajno sodišče. V ostalih dveh primerih pa gre za očevalne odredbe, toda z razlikami od kz. glede pogojev odredbe, kolikor so v l. Bud. navedene. V ostalem pa veljajo predpisi §§ 58, 59 kz. Zlasti naj se pokaže, da se po l. Bud. skupiček za vzeto blago ne steka v fond po § 42 kz. in pa, da ni treba, da bi bilo blago last storilca. Smatramo, da so očevalne odredbe po §§ 52 do 57 kz. tudi glede prestopkov iz l. Bud. in thesi uporabne, vendar malo praktične. Očevalna odredba po § 51 kz. ne prihaja v poštev.

VIII. Nikjer ni l. Bud. odredila, kaj naj velja za stek več kazenskih zakonov in kaznivih dejanj. Ali naj velja po-

glavje V. kz.? Vemo, da za tiskovne delikte in za prekrške to poglavje ne velja, če konkurirajo ta dejanja z onimi po kz. (Ne navajamo pobliže izjem v pogledu predpisov o steku za kazniva dejanja iz zakona o pobijanju zlorab uradne oblasti z dne 5. aprila 1929). Točno in jasno pa je odredila l. Bud. da so p.r.e.k.r.š.k.i., ki jih je sama ustanovila, sploh izločeni iz sodnega kazenskega postopka (razen male, že zgoraj pod VII. omenjene izjeme). Quid iuris? Ali naj se obdolženec, ki ima hkrati na vesti zločinstvo po kz. in prestopku po l. Bud., sodi za oba delikta po okrožnem sodišču, ali naj se sodi zločinstvo po okrožnem, omenjeni prestopku pa neposredno po okrajnem sodišču?

Predvsem smatramo: Če konkurirajo samo prestopki iz l. Bud. medsebojno, veljajo za ta primer predpisi poglavja V. kz.; vse sojenje se vrši pri istem okrajnem sodišču. Če konkurirajo prestopki iz l. Bud. s prestopki po kz., ki spadajo pred okrajno sodišče, prav tako. Če konkurirajo prestopki po l. Bud. s prekrški po l. Bud. (v Sloveniji tudi če konkurirajo prekrški po kz. s prekrški po l. Bud.), se morajo prekrški po l. Bud. preodkazati omenjenemu upravnemu oblastvu. Za stek med zločinstvi (po kz.) in prestopki po l. Bud. pa je rešitev našega vprašanja odvisna od predvprašanja, ali naj velja postopek za prestopke iz l. Bud. za čisto poseben postopek. Morda poreče kdo, da je temu tako, češ, „predhodne“ poizvedbe vodi vedno politično, ne pa sodno oblastvo; pa tudi prepoved pogojne kazni in zabrana spremenitve zaporne v denarno kazen naj bi kazala na to, da je postopek posebnovrsten. Ti pomisleki pa se dajo kaj lahko razpršiti. Tudi po „predhodnih poizvedbah“ upravnega oblastva bo moralo tu pa tam sodišče po potrebi izvršiti še kakšne poizvedbe, ali pa sploh soditi ne bo moglo. Oba druga pomisleka imata pa le vrednost posebne vrste določitve odmere kazni. Takšne posebne vrste odmere poznamo celo v samem kz. (n. pr. § 106., odst. 2., § 141., odst. 4). Torej ne more biti nedopustno, da se vrši sojenje za delikte izven l. Bud. skupno z onimi iz kz., seveda bo moralo državno tožilstvo v konkretnem primeru, ko pride do glavne razprave, vložiti tudi radi prestopka po l. Bud. obtožnico. Tu naj glede odmere kazni v takšnih primerih pripomnimo, da pri steku deliktov iz kz. in iz l. Bud. pride lahko do tega, da bi sodišče za dejanje iz kz. smelo in hotelo uporabiti določbe o pogojni obsodbi, za delikt po l. Bud. pa bi jih ne smelo uporabiti (čl. 17.). Mislimo, da bi se smelo in dalo v takšnih primerih postopanje „iz tehtnih razlogov“ po § 22 kp. raz-

družiti. Če pa bi se to pred glavno razpravo ne bilo izvedlo, moralo bi sodišče smatrati, da celotna, po asperacij-skem načelu (§ 62 kz.) določena kazen onemogočuje, da bi bila obsodba izrečena pogojno.

IX. Odmera kazni spada med vprašanja, ki jih obravnava obči del kz., pa se je niti l. Žer. niti l. Bud. ne dotikata na splošno, le l. Žer. je ustanovila eno, l. Bud. pa dve izjemi (prepoved spremembe zaporne kazni v denarno in pa zabrano „pogojne kazni“.) (Določbe o poostitvi pri povratku, kolikor bi spadale v okvir tega problema, smo že uvrstili med izvajanja o očevalnih odredbah.)

Po naših izvajanjih pod II. moramo dosledno svoje mnenje v tem smislu izreči, da se kazni po l. Bud. odmerjajo po predpisih VIII. poglavja kz., kolikor ni v l. Bud. nekaj posebnega določeno. Torej velja v § 70 kz. kar na splošno: predpisi § 71 kz. pa veljajo le tako, da se morajo kazni po l. Bud. izrekati v obeh vrstah, v zaporu in v denarju, hkrati, ker se zapor ne sme spremeniti v denarno kazen. Tudi § 72 kz. je le deloma uporaben. Mogoče je, da pride pri prestopkih po l. Bud. do omilitve po svobodni oceni. Saj se lahko pripeti, da treba označiti storilca za osebo zmanjšane vračunljivosti (§ 22 kz.), ali pa, da gre za dejanje v skrajni sili (§ 25 kz.); poslednje se da v praksi pač le težko zamisliti. V teh primerih (— pa tudi še v primeru § 21 kz. —) se bo smelo ozirati v splošnem na potrebnost milejše kazni po smislu § 72 kz., ne bo se pa smela kazen na prostosti spremeniti v denarno kazen. Določbe §§ 73 do 75 kz. ne morejo priti v poštev.

Za presojo, ali gre za povratek splošne narave ali za posebej kvalificirani povratek, morajo obveljati predpisi § 76 kz. Po drugem odstavku tega § se zahteva istovrstnost (ne: sorodnost, gl. izvornikovo besedilo!) nagibov, ki so bili ugotovljeni pri prejšnjem dejanju. Vsi delikti iz l. Bud. pa a priori medsebojno niso istovrstni. Ta moment bo moralo sodišče po danih razmerah posebej ugotoviti. Če pa pride do uporabe določb o kvalificiranem povratku pri prestopku po l. Bud., je glede kazni na prostosti mogoče, da se izreče kazen v dvakrat večjem znesku, kot je predpisana. Torej pride lahko do izreka kazni zapora do dveh let, ne da bi bila pristojnost okrajnega sodišča tangirana (gl. § 9 novel. kp.). Ker so kazni v denarju vseskozi maksimirane, more priti pri pravem, kvalificiranem povratku do dvakratnega zneska največnine.

Možnost uporabe § 45 kz. (supletorna denarna kazen radi koristoljubja) je a priori izključena, ker ni v l. Bud. v nobenem primeru zagrožena kazen strogega zavora. Izrek stranske kazni izgube častnih pravic v l. Bud. ni nikjer predviden; zato po § 46 kz. za prestopke iz l. Bud. ni dopusten. To je raz kriminalnopolitično stališče zelo obžalovati! Izguba državne ali druge javne službe je posledica obsodbe kot takšne (§ 49 kz.), toda za prestopke po l. Bud. se mora izreči le, če se glasi kazen zavora dejansko za eno leto. Pri krajših kaznih zavora je sploh izključena (§ 49, odst. 2., kz.), četudi bi se izkazalo, da je obsojenec nevreden službe.

Objava pravnomočne sodbe kot dopolnilo h kazni se mora v vsakem primeru, ki se sodi po l. Bud., obligatorno izvršiti (čl. 20.).

X. O z a s t a r a n j u l. Kuk. sploh ni imela nobene določbe, l. Žer. je odredila, da zastara kaznivost dejanj po tem zakonu v 1 letu od dne dejanja, l. Bud. pa je vzela rok za zastaranje kaznivosti prestopkov po kz., namreč 2 leti, za začetek toka roka pa „dan prestopka“; jasno, da gre tu za zastaranje državne pravice pregona. Izključeno pa je po l. Bud. zastaranje „izvršnosti“ kazni, torej pravica države do izvršitve kazni. Misliti moramo, da velja za dan prestopka tisti dan, ko je dejanje po smislu dejanskega stanu završeno, kar seveda ni pri vseh deliktih po l. Bud. vedno enako.

Določbe o prekinitvi zastaranja iz § 79 kz. moramo smatrati za obvezne tudi po l. Bud.; to enako glede a b s o l u t n e g a zastaranja (§ 79, odst. 3 kz.). Dvom o njih veljavnosti bi se moral rešiti tako, da obvelja odredba, da po preteku dvakratne dobe zastaranja ($2 \times 2 = 4$ leta) pravica pregona prestane, kot milejša. Pravica do izvršitve kazni za delikte iz l. Bud. pa ostane brez konca in kraja, kakor je bilo to po avstr. pravu odrejeno. Zastaranje očevalnih odredb je nemogoče, ker velja v tem pogledu splošna prepoved, da izvršnost kazni ne zastara, a l. Bud. v čl. 13. in 14. očitvidno ne dela nobene razlike med kaznimi in očevalnimi odredbami.

XI. O p o v r n i t v i pravic in o izbrisu obsodbe (rehabilitacija) v l. Bud. ni govora. Dasi bi po izvajanjih zgoraj pod II. morali reči, da vprav zaradi tega ostane pri uporabi določb § 90. kz., zlasti ker gre za milejše stališče, nego bi brez takšne uporabe nastopilo, treba vendar pokazati na to, da določbe o povrnitvi pravic po

odst. 1. § 90 kz. faktično ne morejo biti uporabljane, ker do izgube častnih pravic po l. Bud. sploh nikoli ne pride. Prava rehabilitacija (in s tem zopetna pridobitev neoporečenosti) pa se ravna po § 90, odst. 3. kz., toda z utesnitvijo, da se dá odrediti le za primere prestane ali odpuščene kazni, zastarane pa ne; kajti zastaranje „izvršnosti kazni“ nikdar ne nastopi.

XII. Glede posebnih deliktov, ki jih ustanavlja l. Bud., se je treba najprej vprašati, ali je prišlo spričo določbe čl. 25 l. Bud. do derogacije zakonitih dejanskih stanov iz posebnega dela kz. V prejšnji l. Žer. je bilo takih možnosti (n. pr. krivo tehtanje po čl. 8.), za l. Bud. pa nismo našli nikjer dejanskih stanov, ki bi se krili ali križali z onimi po kz. ali po stranskih kazenskih zakonih. Pač pa lahko pride do steka več kazenskih zakonov v smislu § 61 kz., n. pr. če gre hkrati za prodajo surogatov blaga radi prevare po § 342 kz. ali za prekoračenje tarificiranih cen po § 382 kz. Da velja v teh primerih vse, kar smo izvajali zgoraj pod VIII., ko smo govorili o steku kaznivih dejanj, ni treba šele poudarjati.

Glede posameznih kaznivih dejanj iz l. Bud. naj navedemo, da je obseg zaščitenih pravnih dobrin razsežnejši kot v l. Žer. ali tudi v l. Kuk. Že uvodoma smo povedali, da je iz prejšnjega naslova l. Žer. izpala označba, da gre „za življenjske potrebščine“. Sedanji čl. 1 l. Bud. razširja predmete, ki spadajo pod to uredbo z zakonito močjo, t a k s a t i v n o na še petero točk, ustanavlja pa tudi dvoje izjem tako, da ne spadajo pod določbe l. Bud., to je: lastnik kmečkega posestva lahko prodaja svoje kmetijske proizvode z lastnega posestva po mili volji. Monopolizirani predmeti so tudi prosti popresoje po l. Bud.

Po l. Žer. je bilo prodajalcem zabranjeno zahtevati višjo ceno, nego je ona, ki zajamčuje običajni in dovoljeni čisti dobiček, to pa s pristavkom (čl. 8.), da ta „dobiček nikoli ne sme biti večji od 25%“. Ta pristavek je bil za l. Bud. v čl. 8 črtan; odločuje sedaj svobodna ocena sodnikova, eventualno na podlagi izvedenskega mnenja.

Najemnine za poslovne prostore in stanovanja se bodo z napovedano, a še ne izdano uredbo „uredile“. Dotlej pa ostanejo v isti visokosti, kakor so bile dne 1. septembra 1939. do ravnokar omenjene uredbe, če pa ne izide, dokler bo l. Bud. veljala. Kaj pa, če je bilo 1. septembra 1939. stanovanje itd. prazno, ali še ne oddano? Analogija glede vprašanj kaznivosti ni dopustna (§ 1 kz.). V takšnih pri-

merih se do izdaje napovedane uredbe l. Bud. ne sme uporabljati. „Povišanje“ že 1. septembra 1939 določene najemnine po tem datumu je kaznivo. S tem povišanjem moramo razumeti vsako naklepno izjavo hišnega lastnika (tudi upravitelja), da zahteva povišek dne 1. septembra 1939 veljajočih dajatev, čeprav ne samo v denarju in ne glede na to, ali jih je dosegel ali ne. Predpostavljati pa smemo, da prostovoljna obveza najemnika, zlasti bodočega, da dajatve zviša, in sprejem te obveze od drugega pogodbenika, ni kazniv. Volenti non fit iniuria. Če bi hotel zakonodavec to (recimo, v interesu splošnosti) odrediti, bi moral vprav to izrečno povedati. In dubio, ker tega ni povedal, mitius!

XIII. O postopanju glede pregona in pristojnosti pri deliktih iz l. Bud. smo že v doslejšnjih izvajanjih na priličnih mestih govorili. Tu naj kratko še navedemo, da spričo v Sloveniji in Dalmaciji veljavnih predpisov o postopanju glede prekrškov pred okrajnimi sodišči ne vidimo kriminalnopolitične nujnosti, da se je za prekrške po l. Bud. pristojnost okrajnih sodišč odpravila. Določba, da ima obsojenec pravico priziva v 8 dneh na okrožno sodišče (čl. 19.), pa vsebuje novoto, ker ne razlikuje krajšega roka za prigrasitev priziva in daljšega za obrazložitev. Dan, od katerega teče prizivni rok, ni označen. To in vse drugo glede sodbâ, n. pr. določbe o povprečnini, o možnosti kontumacialnega sojenja itd., se bode ravnalo po predpisih kp.

Da bi bila določba čl. 18. o pristojnosti za „predhodne“ (?) poizvedbe, ki jih naj opravi obče upravno oblastvo prve stopnje ali državno policijsko oblastvo, srečna rešitev problema, dvomimo, ker se vprašamo: ali ima tisti, ki ovadi pri takem oblastvu prestopok po l. Bud., pravico pritožbe, če se njegova zadeva ne odda naprej okrajnemu sodišču „na sojenje“? Razlogi za to so lahko upravičeni ali pa tudi ne. Kdo naj odloča o takšnih pritožbah? Dalje: Ali sme okrajno sodišče stvar ustaviti, preden bi prišlo „do sojenja“?

Ta vprašanja, pa še druga, zlasti vprašanje glede izgube častnih pravic, nas napotujejo na pobudo, da bi v komisijah pravilnega izvajanja l. Bud. prišlo kmalu do njene, vsaj delne revizije. Brez dvoma bi bila večja jasnost o možnosti uporabe predpisov iz občega dela kz. in onih iz kp. od sodišč toplo pozdravljena.